

HERTOG POSTBOEDE

POST UIT
NEUCHÂTEL

**DENEMARKEN:
GEWETEN, CONFLICT
EN KAMPEN 1932-1949**

- Het Luchtvaartfondszegeel uit 1935
- Gelegaliseerde postzegelmoord in 1910
- Even nabomen over...
de Kerstboomstempels
- Een geliefd portret

HERTOGPOST **20**
20

19-20-21 MAART 2020
BRABANTHALLEN
's-HERTOGENBOSCH

VAN DIETEN

POSTZEGELVEILINGEN BV

Sinds 1886

Onze 644e veiling is volop in voorbereiding, er zijn ons reeds meerdere belangrijke verzamelingen toevertrouwd. Inzendingen van kwalitatief goed materiaal worden aangenomen tot 1 augustus.

Enkele resultaten (excl. opgeld) uit voorgaande veilingen:

Veiling 627, kavel 642,
opbrengst € 23.000

Veiling 638, kavel 642,
opbrengst € 32.000

Veiling 633, kavel 546,
opbrengst € 8.800

Veiling 627, kavel 488, opbrengst € 70.000

Veiling 642, kavel 1174, opbrengst € 28.000

Veiling 641, kavel 1561, opbrengst € 12.000

Veiling 642, kavel 1503, opbrengst € 8.000

www.vandieten.nl

Roermond, Bakkerstraat 22, 6041 JR, The Netherlands

T: +31 (0)475 - 563 500 • F: +31(0)475 330 829

The Hague, Oranjestraat 6, 2514 JB, The Netherlands

T: +31(0)70 365 3817

info@vandieten.nl • www.vandieten.nl

Inleiding

Beste lezer,

Voor u ligt de derde uitgave van de HERTOG POSTBODE. Een promotie magazine voor HERTOGPOST 2020. We hebben een uitzonderlijk groot aantal redactionele en filatelistische artikelen ontvangen van diverse schrijvers. We kunnen het gewoon niet allemaal plaatsen in dit nummer, zo veel. Wij staan echt versteld dat er zoveel geschreven wordt op postzegelgebied dat niet eens de kans krijgt om gepubliceerd te worden. Vandaar dat wij besloten hebben alle kopij die nu bij ons op de plank ligt te gaan publiceren in de tentoonstellingscatalogus van HERTOGPOST 2020.

Die catalogus zal een forse uitgave worden met een keur aan filatelistische artikelen. Daarnaast bevat hij alle informatie over de Nationale postzegeltentoonstelling, over de expositie van de Spungen Foundation, het KNBF Jo Toussainttoernooi, de bijdrage van de Koninklijke Drukkerij Joh. Enschedé en van het Noord-Hollands Archief. Ook over de deelnemende beurshandelaren, de activiteiten voor jeugdige verzamelaars, de viering van het 90-jarig bestaan van de 's-Hertogenbossche Filatelistenvereniging en de viering van het 50-jarig bestaan van de Vereniging voor USA en Canada Filatelie.

Buitenlandse beurshandelaren, postadministraties en veilinghuizen presenteren zich, ter afwisseling van de aantrekkelijke postzegelcollecties die worden geëxposeerd in de wedstrijdklasse I en II. In de schatkamer van HERTOGPOST ("de Erehof") zal subliem materiaal worden uitgesteld: om van te watertanden!

In een apart gedeelte van de grote hal zijn vele collecties te zien die betrekking hebben op het gekozen thema "Herwonnen Vrijheid". Het is in 2020 immers 75 jaar geleden dat Nederland is bevrijd. Dit onderdeel geeft een postale illustratie van de bezetting en significante gebeurtenissen tijdens WO II: zoals de holocaust, het lot van krijgsgevangenen, internering, gedwongen tewerkstelling in Duitsland, postcensuur, de rol van het Rode Kruis. En uiteraard van de bevrijding van de Duitse bezetting, die 75 jaar geleden op 5 mei 1945 plaatsvond en in het hele land wordt gevierd. Ook wat volgde na afloop van deze donkere en vaak turbulente periode wordt niet vergeten.

Bijzondere gast is Danny Spungen van de Spungen Foundation. Hij reist de hele wereld af met zijn unieke expositie, waarmee hij jongeren tussen 15 en 25 jaar, maar uiteraard ook oudere generaties op aansprekende wijze

het verhaal van de gesel van de holocaust bijbrengt. Dat doet hij aan de hand van allerlei objecten uit de toenmalige concentratiekampen, die veelal gewoon vrij kunnen worden beetgepakt en onderzocht. En vanzelfsprekend maakt van zijn expositie ook bijzondere (post)historie deel uit.

Daarnaast zijn er doorlopend uitgebreide beeldreportages te zien, een mix van historische beelden uit die tijd en daarmee verbonden posthistorie. In een omvangrijke cluster van gespecialiseerde kaders worden liefhebbers van posthistorie, verzamelaars en andere geïnteresseerden geconfronteerd met allerlei facetten van WO II, de bevrijding en de periode erna, zoals die met name in Nederland, maar ook in andere landen, zijn te herkennen in postale objecten. Tevens verzorgen diverse gastsprekers lezingen over verschillende onderwerpen uit deze indringende periode.

Het is echt de moeite waard om te komen kijken en te ervaren dat postzegels verzamelen niet oud en stoffig is, maar leeft als nooit tevoren. Het wordt echt een feest in 's-Hertogenbosch op 19 t/m 21 maart aanstaande in de Brabanthallen. Iedereen is welkom in de stad van "Zoete Lieve Gerritje" en de "Bossche Bollen".

STICHTING HERTOGPOST

PETER TEURLINGS, VOORZITTER

Een van de drie beursvelletjes van POSTNL welke verkrijgbaar is tijdens HERTOGPOST 2020.

Colofon

HERTOG POSTBODE wordt uitgegeven door Stichting Hertogpost uit 's-Hertogenbosch en verschijnt in eerste instantie drie keer.

HERTOG POSTBODE is een onafhankelijk magazine voor de postzegelverzamelaar. De edities verschijnen op 1 november 2019, 27 december 2019 en 19 maart 2020 als PR en propaganda voor de nationale HERTOGPOST 2020 in 's-Hertogenbosch.

De redactieraad bestaat uit de heren: Jacques Spijkerman, Jan Mulder, John Dehe, Marcel Claassen en Peter Teurlings. Eindverantwoordelijke is het bestuur van Stichting Hertogpost.

Advertentieverkoop en bijdrage aan redactionele en filatelistische artikelen: Peter Teurlings.

Bestuur Stichting Hertogpost

Voorzitter Peter Teurlings
Secretaris Gidie Schapendonk,
Commissaris van Voorst tot Voorstlaan 7,
5224 CN 's-Hertogenbosch,
info@hertogpost-event.nl
Penningmeester Harrie de Kok
Notulist/Activiteiten Tonny Mayen

Vormgeving en productie:

Verloop drukkerij, Alblaserdam.

Copyright:

2019/2020 Magazine HERTOG POSTBODE

www.hertogpost-event.nl

Index

5

23

15

De Leidse Universiteit tijdens de Tweede Wereldoorlog

30

Hertogpost 2020

18

Even nabomen over: ...de Kerstboomstempels

33

Archief Joh. Enschedé

27

Gelegaliseerde postzegelmoord in 1910

34

Een geliefd portret

28

Herwonnen vrijheid-Veldpost van de Engelse Marine

38

Post uit Neuchâtel

Het Luchtvaartfonds- zegel uit 1935

DOOR:
MARC SNOEREN

In de jaren '20 van vorige eeuw ontwikkelde de luchtvaart zich in snel tempo. Het gevolg was dat door ontstane postverbindingen het contact met familie en vrienden in Nederlandse Koloniën makkelijker en sneller werd.

In de jaren '30 van vorige eeuw ontstonden twee stromingen wat betreft het postvervoer. De ene richtte zich op een snelle postverbinding (Comité Snelpost Nederlands-Indië), terwijl de andere de combinatie personen- en postvervoer wilde handhaven (KLM). Deze laatste wilde haar standpunt propageren met een vlucht op 18 december 1933 met de "Zilvermeeuw", maar wegens motorpech kon dit vliegtuig niet vertrekken. In plaats daarvan vertrok de "Pelikaan"

op 18 december 1933, en kwam op 22 december in Nederlands-Indië aan. Op 27 december vloog het terug, om op 30 december weer veilig op Schiphol te landen.

Het Pelikaan-Comité

Naar aanleiding van deze vlucht ontstond het "Pelikaan Comité, opgericht tot het bijeenbrengen van een Nationaal Luchtvaartfonds". In januari 1934 vroeg dit comité aan PTT om de uitgifte van een speciale postzegel met toeslag ten bate van dit fonds. De PTT antwoordde dat ze sympathiek stonden ten aanzien van het verzoek en het doel, maar dat het niet meer paste in het uitgifteprogramma van 1934. Het Pelikaan-comité haar verzoek tot uitgifte van een speciale postzegel niet in 1934, maar wel in 1935 plaats zou vinden.

Na enige ontwikkelingen werd op 12 juli 1935 aan Koningin Wilhelmina

toestemming gevraagd voor de uitgifte van een postzegel met toeslag ten bate van Stichting Het Nationaal Luchtvaartfonds (opvolger van het Pelikaan-Comité). Op 19 juli 1935 wordt de emissie aangekondigd (Staatsblad 402; afb. 1). De uitgiftedatum en de waarde van het zegel (en toeslag) waren nog niet bepaald. Op 10 september werd de uitgiftedatum bepaald op 16 oktober 1935, en werd de toeslag vastgesteld op 4 cent.

Ontwerp

Voor het ontwerp nam de Algemeen Secretaris van PTT, de heer J.F. van Royen begin januari 1935 contact op met de heer W.F. Gouwe, directeur van het Instituut voor Sier- en Nijverheidskunst. Gouwe droeg kunstenaar M.C. Escher voor bij PTT.

Op 30 maart 1935 werd aan M.C. Escher officieel de opdracht tot ontwerp van de postzegel verstrekt. Escher zond

STAATSBLAD

VAN HET

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

(N°. 402.) **BESLUIT** van den 19den Juli 1935, tot uitgifte van een bijzonder postzegel.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 12 Juli 1935 nr 2 Hoofdbestuur der Posterijen, Telegrafie en Telefonie;

Gelet op het bepaalde bij artikel 24, 2e lid van de Postwet (*Staatsblad* 1919 nr 543) en artikel 14, § 1, 2e lid en § 2, 1e lid van het Postbesluit 1925 (*Staatsblad* nr 396);

Hebben goedgevonden en verstaan

te bepalen als volgt:

Artikel 1.

Gedurende een door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te bepalen tijdvak wordt van Rijkswegen ten bate van het Nationaal Luchtvaartfonds een bijzonder postzegel verkrijgbaar gesteld.

Artikel 2.

1. Het in het vorige artikel bedoelde bijzondere postzegel wordt uitgegeven in de frankeerwaarde van 6 cent. Het wordt met een door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te bepalen toeslag boven de frankeerwaarde verkocht.

2. Het zegel draagt een voorstelling verband houdende met het doel der uitgifte.

3. De opbrengst van dit zegel, na aftrek van de frankeerwaarde, de kosten van aanmaak en andere bijzondere kosten uit de uitgifte voortvloeiende, wordt ter beschikking gesteld van het in artikel 1 genoemde fonds.

direct zijn eerste ontwerp, dat bij Stichting Het Nationaal Luchtvaartfonds in de smaak viel. Het ontwerp: de kaart van Nederland met daarop de schaduw van een 4-motorige Fokker en twee 2-motorige Douglas vliegtuigen. De Stichting had nog een paar esthetische aanbevelingen ten aanzien van de vorm van de neus van de vliegtuigen, en deed de suggestie dat de tekst "Nationaal Luchtvaartfonds" opgenomen moest worden. Inmiddels was bepaald dat het om de uitgifte van slechts 1 zegel ging, en was de frankeerwaarde vastgesteld op 6 cent.

Op 5 juni zond Escher twee nieuwe schetstekeningen. Van Royen had de voorkeur voor één van de twee ontwer-

pen, en in overleg met Escher werd die schets aan de Stichting voorgelegd. Zij ging akkoord. Het ontwerp werd, na enkele kleine wijzigingen, goedgekeurd en op 18 juli 1935 naar Joh. Enschedé & Zonen gestuurd voor bewerking.

Uitgifte

Het luchtvaartfonds-zegel werd uitgegeven op 16 oktober 1935 en was verkrijgbaar aan het loket tot en met 30 november 1935. De verkrijgbaarheid van deze bijzondere postzegel met toeslag was erg kort. De reden hiervoor is waarschijnlijk dat deze postzegel uitgegeven is nà de eerste serie zomerzegels (met toeslag) die verkrijgbaar waren tot en met 12 oktober 1935, terwijl vanaf 4 december 1935 de kinderzegels (met toeslag) aan het loket verkrijgbaar waren.

De zegels zijn uitgevoerd in rasterdiepdruk, in vellen van 100 zegels. Rondom het vel is een dubbele randlijn gedrukt en kreeg het etsingnummer 486 (afb. 2).

De verkrijgbaarheid aan het loket was kort, slechts 46 dagen. Het zegel was voor frankering geldig tot en met 31 december 1936. Door deze korte verkrijgbaarheid viel ook de verkoop ervan tegen. In totaal zijn 1.447.600 zegels door Enschedé afgeleverd. Aan de postkantoren zijn 819.900 zegels verstrekt, waarvan er slechts 343.377 zijn verkocht. De netto-opbrengst bedroeg circa f 12.000,-.

Schokland

In het Nederlandsch Maandblad voor Philatelie, jaargang 15, nummer 6 van 16 juni 1936 staat een bericht met onderstaande tekst:

“Wij hebben tot dusver verzuimd, melding te maken van een plaatfout bij het 6 c. zegel voor het Nationaal Luchtvaartfonds, in 1935 verschenen. Op zegel 25 van alle vellen komt, naar de heer P. Blom en anderen ons berichtten, een wit vlekje voor in het IJsselmeer, ongeveer op de plaats waar het eiland Schokland zich hoort te bevinden, dat op de normale zegels niet vermeld staat.”.

Afbeelding 3 toont het zegel met deze plaatfout.

In 1989 geeft de heer H. Knevel een brochure uit. In de inleiding beschrijft hij het gevolgde drukprocedé, dat de oorzaak is van het voorkomen van kleine stipjes en krasjes op het zegelbeeld. Op basis van een gestileerde afbeelding van het zegelbeeld geeft hij in 20 plaatjes van steeds 5 posities de belangrijkste kleine puntjes en krasjes weer, die het mogelijk maken een zegel te positioneren in het vel. De meest in het oog springende foutjes vat hij samen in 3 afbeeldingen. Op de middenpagina is een tot 70% verkleind vel afgebeeld, waarop zogenaamde rakelkrassen zijn ingetekend. Deze krassen, zichtbaar in het zegelbeeld van de postzegels, zijn ontstaan doordat een veerkrachtig stalen mes de overtollige drukinkt van het oppervlak van de drukcilinder verwijderde.

4

Gebruik

Zoals reeds vermeld was deze luchtvaartfonds-zegel slechts een korte tijd verkrijgbaar aan het loket. De gedrukte oplage was groot, maar het verkochte aantal van 343.377 relatief gering.

Ter vergelijking: van de 6 cent zomerzegel 1935 (nvph 276) werden 1.076.356 exemplaren verkocht, en van de 6 cent kinderzegel 1935 (nvph 281) zelfs 1.498.196.

De luchtvaartfonds-zegel van 6 cent was te gebruiken voor een brief binnenland van de 1e gewichtsklasse (afb. 4).

Brief op 18 oktober 1935 verzonden van Venlo naar Groningen, correct gefrankeerd met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent, ontwaard met het lange balkstempel Venlo *4* 18.10.35.

In de periode van geldigheid kwam een aantal verschillende typen stempels voor. De meest gebruikte zijn:

- korte balkstempels ('s-Hertogenbosch Station 4, afb. 5);
- lange balkstempels (Oostvoorne, afb. 6);
- machinestempels (Amsterdam C.S., afb. 7, afb. 8).

5

6

7

8

Minder gebruikelijk zijn:

- treinblokstempels (Hengelo (O.) – Amsterdam, afb. 9)
- gelegenheidstempels (Lisse – Centrum Bloembollencultuur, afb. 10)

De hiervoor afgebeelde luchtvaartfonds-zegels met centrale afstemming zijn eerder uitzondering dan regel. Er komen relatief veel zegels voor met een stempel in één van de hoeken. Vaak hebben deze zegels ook nog (restanten van) de originele gom. Deze zegels zijn afkomstig van vellen of veldelen die afgestempeld zijn wegens frankering bij abonnement. Een eenvoudig voorbeeld om het duidelijk te maken, waarbij afgezien wordt van de korting die verkregen werd bij toepassing van deze frankering.

Stel, een bedrijf wilde 800 drukwerken verzenden. Het tarief voor drukwerk was in die tijd 1½ cent. In plaats van het plakken van 800 postzegels van 1½ cent op deze drukwerken, kocht het bedrijf voor 800 x 1½ cent ofwel voor 12 gulden aan postzegels, bijvoorbeeld 2 complete vellen van het luchtvaartfonds-zegel. De postbeambte ontwaardde deze postzegels met 25 centrale stempels op een 'blok van 4' zegels.

Afbeelding 11 toont een dergelijk kwart veldeel. De centraal afgestem-

pelde 'blokken van 4' zijn duidelijk zichtbaar.

Wat waren de voordelen hiervan, afgezien van de korting op het bedrag aan frankering voor het bedrijf dat de drukwerken verzond? Het bedrijf hoefde in mijn voorbeeld geen 800 postzegels te plakken. De postbeambte hoefde niet deze 800 postzegels op de drukwerkjes individueel af te stempelen. Maar behalve deze voordelen, kreeg het bedrijf de 2 afgestempelde vellen luchtvaartfonds-zegels, die deze vellen weer te gelde kon maken bij een lokale postzegelhandelaar. De kosten voor het verzenden van drukwerk werden op deze wijze geminimaliseerd.

Poststukken

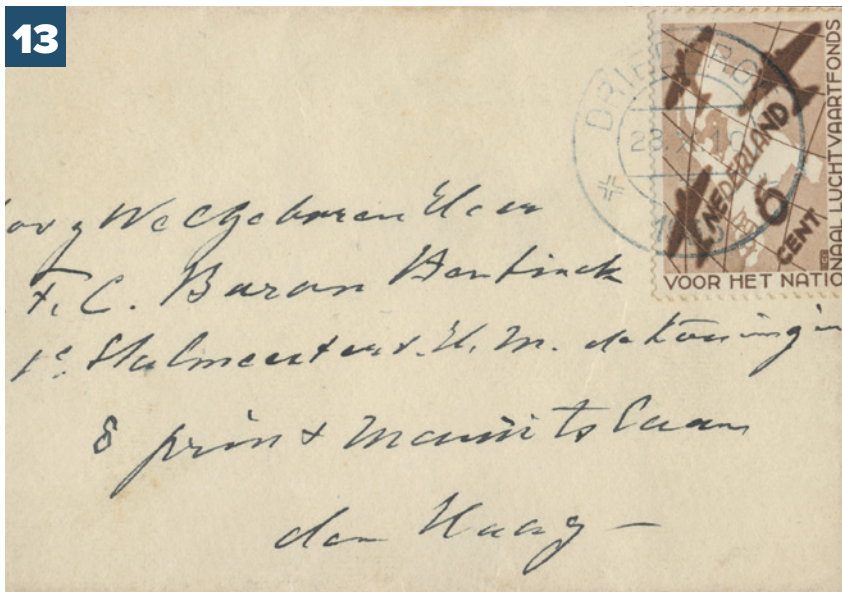
Dat deze bijzondere luchtvaartfonds-zegels daadwerkelijk op poststukken gebruikt zijn, maken onderstaande stukken duidelijk.

Afbeelding 12

Brief op de dag van uitgifte, 16 oktober 1935, aangetekend verzonden van Amsterdam (postkantoor Amsterdam, bureel zegelverkoop) naar Marseille, Frankrijk. Tarief buitenland was 12½ cent, aantekenenrecht 15 cent. De brief is gefrankeerd met 4 luchtvaartfonds-zegels van 6 cent = 24 cent. Bijzonder dus, dat deze brief door PTT zelf verzonden, met 3½ cent te weinig is gefrankeerd! In de envelop zaten ongetwijfeld deze luchtvaartfonds-zegels die dezelfde dag waren uitgegeven.

13

Afbeelding 13

Brief op 28 oktober 1935 verstuurd van Driebergen aan de "1e Stalmeester v. H.M. de Koningin" te Den Haag. Het tarief voor een brief van de 1e gewichtsklasse was 6 cent. De brief is correct gefrankeerd. De luchtvaartfonds-zegel is verticaal geplakt, één van de twee manieren waarop de tekst leesbaar is.

Afbeelding 14

Brief op 2 november 1935 aangetekend verzonden van Erm (Drenthe) naar Leeuwarden. Deze brief is van de 2e gewichtsklasse, waarvoor een port van 12 cent verschuldigd was en een aantekenrecht van 15 cent, totaal 27 cent. Dit port is voldaan met 3 luchtvaartfonds-zegels van 6 cent en 6 zomerzegels van 1½ cent = 27 cent.

14

Afbeelding 15

Brief op 29 november 1935 aangetekend verzonden van Dordrecht naar 's-Gravenhage. Deze brief is van de 3e gewichtsklasse, waarvoor een port van 15 cent verschuldigd was en een aantekenrecht van 15 cent, totaal 30 cent. Dit port is voldaan met 5 luchtvaartfonds-zegels van 6 cent = 30 cent.

15

16

Afbeelding 16

Brief op 30 november 1935 verstuurd van Amsterdam naar Würzburg in Duitsland. Het tarief voor een brief buitenland was 12½ cent. Dit port is voldaan met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent, een zegel type Veth van 5 cent en een zegel type Lebeau van 1½ cent = 12½ cent.

Afbeelding 17

Brief op 30 november 1935 verstuurd van Bergen aan Zee naar Schaffhausen in Zwitserland. Het tarief voor een brief buitenland was 12½ cent. Dit port is voldaan met twee luchtvaartfonds-zegels van 6 cent en een zegel type Lebeau van ½ cent = 12½ cent.

17

Afbeelding 18

Brief op 12 november 1935 verstuurd van Assen naar Boshof (Oranje Vrij Staat) in Zuid Afrika. Het tarief voor een brief buitenland was 12½ cent. Dit port is voldaan met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent, een kinderzegel 1929 van 5 cent en een zegel type Lebeau van 1½ cent = 12½ cent.

Afbeelding 19

Brief op 28 november 1935 aangetekend verstuurd van Amsterdam naar Hamburg in Duitsland. Het tarief voor een brief buitenland was 12½ cent en het aantekenrecht was 15 cent. Totaal 27½ cent. Dit port is voldaan met een lucht-

18

19

vaartfonds-zegel van 6 cent, twee zegels type Bontkraag (ongetand) van 5 cent, een zegel 100 jaar Nederlandse Reddingsmaatschappij van 10 cent en een kinderzegel 1928 van 1½ cent = 27½ cent.

Afbeelding 20

Brief op 20 november 1935 aangetekend verstuurd van Doetinchem naar Berlijn in Duitsland. Het tarief voor een brief buitenland was 12½ cent en het aantekenrecht was 15 cent. Totaal 27½ cent.

Dit port is voldaan met twee luchtvaartfonds-zegels van 6 cent, een zegel haven Curaçao van 6 cent, een zegel type Veth van 7½ cent en een zegel type Lebeau van 2 cent = 27½ cent.

Afbeelding 21

Esperanto brief op 29 januari 1936 aangetekend verstuurd van Rotterdam naar Sofia in Bulgarije. Het tarief voor een brief buitenland was 12½ cent en het aantekenrecht was 15 cent. Totaal 27½ cent. Dit port is voldaan met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent, drie kinderzegels 1935 van 1½, 5 en 6 cent, een zomerzegel 1935 van 5 cent en een zegel type Lebeau van 4 cent = 27½ cent.

Afbeelding 22 en 23

Brief op 24 juni 1936 aangetekend verstuurd van Utrecht naar Rome in Italië. Het tarief voor een brief buitenland was 12½ cent, het aantekenrecht was 15 cent en het luchtrecht 5 cent.

Totaal 32½ cent. Dit port is voldaan met een luchtvaartfonds-zegels van 6 cent, een vredeszegel van 12½ cent,

driehoekig zegel Universiteit van Utrecht van 12½ cent en een zomerzegel 1936 van 1½ cent = 32½ cent.

24

Afbeelding 24

Briefkaart op 28 oktober 1935 verstuurd van Leiden naar Zollikon in Zwitserland. Het tarief voor een briefkaart buitenland was 7½ cent. Dit port is voldaan met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent en een zegel type Lebeau van 1½ cent = 7½ cent.

25

Afbeelding 25

Envelope op 4 april 1936 aangetekend en per expres verzonden van Rotterdam naar Oldenzaal. Deze brief is van de 1e gewichtsklasse, waarvoor een port van 6 cent verschuldigd was, een aantekenrecht van 15 cent en een expresrecht van 10 cent, totaal 31 cent. De enveloppe met ingedrukte waarde van 7½ cent is bijgeplakt met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent, een zomerzegel 1935 van 5 cent, een jubileumzegel 1913 van 2½ cent en zegel type Veth van 10 cent = 31 cent.

Afbeelding 26

Brief op 21 november 1935 per boot verstuurd van 's-Gravenhage naar Batavia, Nederlands-Indië. Het tarief voor een brief naar Nederlands-Indië was 6 cent. De brief is correct gefrankeerd met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent.

26

Afbeelding 27

Brief op 22 oktober 1935 per lucht-post verstuurd van Rotterdam naar Batavia, Nederlands-Indië. Het tarief voor een brief naar Nederlands-Indië was 6 cent, het luchtrecht was 30 cent, totaal 36 cent. Dit port is vol-
daan met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent en een zegel type Veth van 30 cent = 36 cent.

28

Afbeelding 28

Brief op 22 oktober 1935 per lucht-post verstuurd van 's-Gravenhage naar Loemadjang, Nederlands-Indië. Het tarief voor een brief naar Nederlands-Indië was 6 cent, het luchtrecht was 30 cent, totaal 36 cent. Dit port is vol-
daan met 6 luchtvaartfonds-zegels van 6 cent = 36 cent.

De bovenste 3 zegels zijn met een machinestempel ontwaard. De post-beambte zette het korte balkstempel met de hand om de onderste 3 zegels te ontwaard.

Afbeelding 29

Brief op 23 december 1935 per lucht-post verstuurd van 's-Gravenhage naar Batavia, Nederlands-Indië. Het tarief voor een brief naar Nederlands-Indië was 6 cent, het luchtrecht was 30 cent, totaal 36 cent. Dit port is vol-
daan met een luchtvaartfonds-zegels van 6 cent, een serie kinderzegels 1935 van 1½, 5, 6 en 12½ cent en een zegel type Veth van 5 cent = 36 cent.

Afbeelding 30

Brief op 3 januari 1936 per luchtpost verstuurd van 's-Gravenhage naar Loe-madjang, Nederlands-Indië. Het tarief voor een brief naar Nederlands-Indië was 6 cent, het aantekenrecht was 15 cent en het luchtrecht was 75 cent (voor een brief tussen 10 en 20 gram), totaal 96 cent. Dit port is voldaan met 11 luchtvaartfonds-zegels van 6 cent en 2 jubileumzegels 1923 van 10 en 20 cent = 96 cent.

Afbeelding 31

Brief op 21 december 1936 verstuurd van Hilversum naar Amsterdam. Het tarief voor een brief van de 1e gewichtsklasse was 6 cent. Hoewel de brief correct is gefrankeerd met een luchtvaartfonds-zegel van 6 cent en afgestempeld met een machinestempel, beoordeelde de postbeambte onterecht dat deze postzegel niet meer frankeergeldig was. Er werd een portzegel van 12 cent geplakt, zijnde 2x het ontbrekende port. De ontvanger betaalde dit port om de brief in ontvangst te mogen nemen.

Literatuur en bronnen:
 Holstege G, J. Vellekoop en R. van den Heuvel, Postwaarden Nederland, C24 Nederlandsch Maandblad voor Philatelie, jaargang 15, juni 1936, pagina 111
 Speciale Catalogus 2020, uitgave NVPH
 TSchroots J.L.C.M. en H.H.C. TSchroots-Boer, Luchtvaart en Luchtpost encyclopedie deel 1 en deel 2 Buitenkamp H, en E. Müller, Catalogus postzegels op brief
 Knevel H., Plaatreconstructie N.V.P.H. nr. 278 Goldhoorn, L., Van een halve cent tot één gulden vijf en zeventig
 Postzegels en poststukken uit eigen collectie

**Koop de speciale postzegelvelletjes
 “Herwonnen Vrijheid” 1940 – 1945.**

De bevrjding van 's-Hertogenbosch, oktober 1944

1

De Leidse Universiteit tijdens de Tweede Wereldoorlog

DOOR:
WILLEM HOGENDOORN

De Universiteit van Leiden (de oudste universiteit van Nederland) werd opgericht op 8 februari 1575 door Prins Willem van Oranje, kort na de bevrijding van Leiden van de Spanjaarden op 3 oktober 1574 tijdens de Tachtigjarige Oorlog. De universiteit werd in 1581 gehuisvest in de kapel van het klooster van de Dominicaanse Witte Nonnen aan het Rapenburg in Leiden.

We zien dit gebouw op een eerste-dag-envelop uit 1950 (afb. 1). Het gebouw doet nog steeds dienst als Academiegebouw van de Universiteit voor officiële gelegenheden, zoals afstuderen en promoveren. Op de postzegels van deze envelop staan Jan van Hout (de eerste secretaris van de universiteit) en Janus Douza

(de eerste bibliothecaris). Aan de bovenzijde van deze zegels staat het motto van de Leidse Universiteit, dat luidt: Libertatis Praesidium. Dit betekent: "Bolwerk der Vrijheid".

Tweede Wereldoorlog

In oktober 1940 eisten de Duitse bezetter dat de Leidse hoogleraren een Ariëverklaring ondertekenden, waarin zij moesten verklaren dat zij geen Jood waren. Na deze inventarisatie kregen de Joodse medewerkers van de Universiteit op 24 november

1940 bericht van ontslag. Dit leidde tot felle protesten door verschillende collega-academici.

Prof. Telders

Professor Ben Telders (afb. 2) kan gezien worden als de aanjager van het verzet door de hoogleraren. Zijn felle verzet tegen het ontslag van Joodse ambtenaren leidde ertoe dat hij op 18 december 1940 door de Duitse bezetter werd opgepakt. Hij kwam uiteindelijk in het concentratiekamp Bergen-Belsen terecht. Daar overleed hij vlak voor de bevrijding op 42-jarige leeftijd aan de gevolgen van vlektyfus. Hij heeft gewoond aan het Rapenburg 45 in Leiden. Een bijzonderheid is dat in datzelfde huis Prinses Beatrix 4 jaar gewoond heeft, tijdens haar studie aan de Leidse Universiteit (afb. 3)

3

Prof. Cleveringa

Professor Rudolph Cleveringa (afb. 4) hield op 26 november 1940 een vlammend betoog tegen het ontslag van zijn Joodse collega's. Hij deed dit met name omdat zijn Joodse leermeester, promotor en collega prof. Eduard Maurits Meijers (afb. 5) ook ontslag was aangezegd.

Prof. van Holk en Prof. Barge

Ook Professor Lambertus van Holk hield op die dag een protesttoespraak. Vervolgens gaf hij college over Baruch de Spinoza (afb. 6) en zijn onschatbare joodse bijdrage tot het Nederlandse geestesleven.

Professor Ton Barge wijdde op dezelfde dag zijn college aan de onhoudbaarheid van de theorie van de rassenleer. Hij maakte door middel van een wetenschappelijk betoog duidelijk dat het "Joodse ras" en het "Duitse (of Arische)ras" helemaal niet bestaan.

Beide professoren staan afgebeeld op een persoonlijke postzegel (afb. 7). De derde persoon op deze zegel is de eerder genoemde Cleveringa.

Sluiting universiteit

Na deze protestredes riepen de studenten een staking uit. Kort hierna sloot de Duitse bezetter de universiteit. De Duitsers ontbonden ook de studentenverenigingen. 53 (van de 68) hoogleraren boden toen hun ontslag aan. De bezetter wilde de Leidse universiteit nazificeren. Ze wilden de in hun ogen belangrijke oudste universiteit van Nederland tot een

Duitse Universiteit omvormen. De nazificering hield in dat het curriculum (lesstof) naar Duits voorbeeld moest worden aangepast, zoals bijvoorbeeld het rassenkundige vak: rassenhygiëne. Dit houdt in dat bepaalde groepen individuen zich mochten voortplanten en andere (zoals gehandicapten) niet, met de bedoeling het bevorderen van bepaalde wenselijk geachte lichamelijke kenmerken. De nazificering mislukte echter, mede omdat niet veel Duitsers hoogleraren hiervoor interesse hadden.

Prof. Siemens

In mijn Leiden-verzameling heb ik een envelop, die op 2 maart 1942 (aangetekend op het postkantoor Leiden Stationsweg) is verstuurd naar Herrn Prof. Martin Müller in München (afb. 8). De afzender was Prof. Siemens, Academisch Ziekenhuis te Leiden.

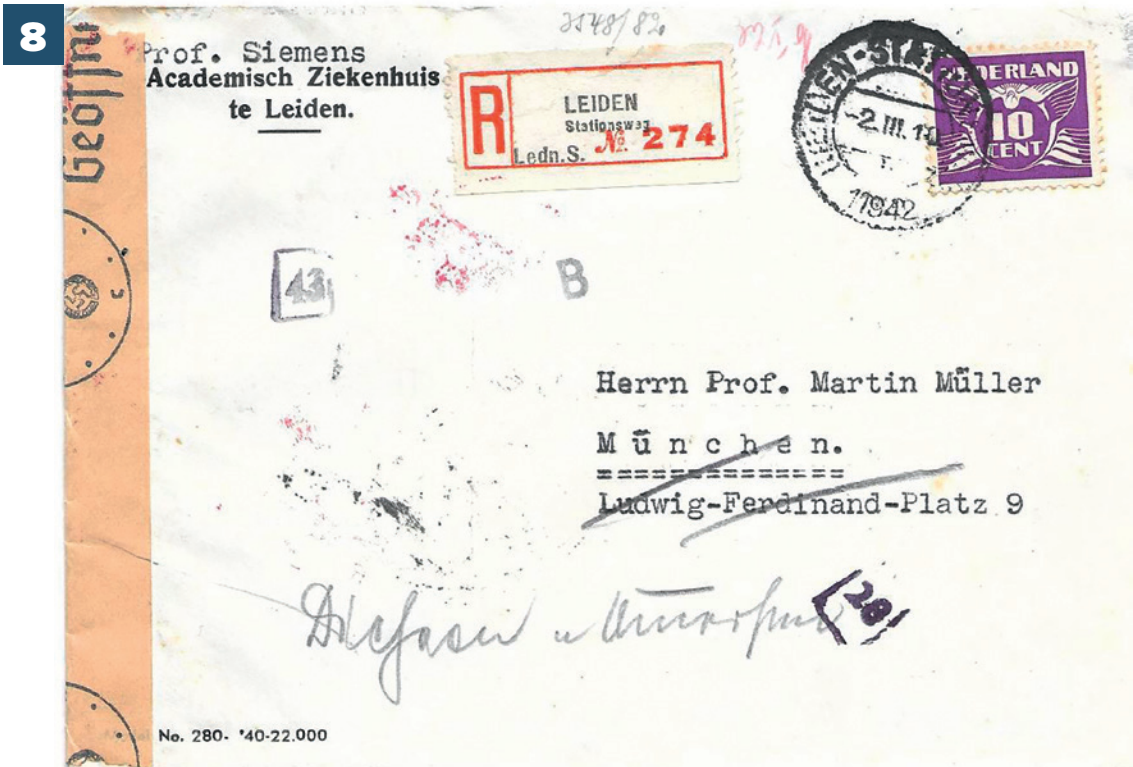
Prof. Hermann Werner Siemens was een academicus van Duitse origine, die in 1929 naar het Academisch Ziekenhuis van Leiden was gekomen. Daar werd hij hoofd van de afdeling dermatologie.

Reeds tijdens zijn studie in München toonde hij belangstelling voor rassenhygiënische opvattingen.

Echter, omdat het Nationaal Socialisme de rassenhygiëne ook wilde toepassen op Joden en Communisten distantieerde hij zich daarvan. Hij noemde hij dit pseudo-rassenhygiëne.

En om aan te geven dat hij het hier helemaal niet mee eens was, liet hij zich in 1938 naturaliseren tot Neder-

lander. Ook hij bood zijn ontslag aan. Na de bevrijding werd hij in september 1945 herbenoemd. Op de achterzijde van de envelop (afb. 9) zien we het aankomststempel in München van 5 maart 1942, met het onderschrift "Hauptstadt der Bewegung". Het stempel van het

"Obercommando der Wehrmacht" duidt erop dat de brief voor censuur is geopend.

(Voor een leuke stadswandeling in Leiden, kunt U zich melden bij de auteur Willem Hogendoorn).

Bronnen:

- Leids Jaarboekje 1995: Pogingen tot nazificering van de Leidse Geneeskundige faculteit;
- Website www.universiteitleiden.nl
- Persoonlijke postzegels: zie <https://hemelop.nl/bestellen/>

Even nabomen over: ...de Kerstboomstempels

In 2018 verraste PostNL ons met een geprint stempel met kerstbomen op een deel van onze Kerst- en Nieuwjaarspost (KNJ-post). De kerstboom als symbool voor de midwinterviering en de kerstperiode is al eeuwenoud. In heel veel culturen en landen wordt de kerstboom in huis gehaald. Ook prijkt de kerstboom al heel lang op postzegels van diverse landen uit de gehele wereld.

DOOR:
JOS STROOM

Gebruikte machines en machineprintnummers

Het overgrote deel van onze dagelijkse post wordt in de grote sorteercentra verwerkt in NS-10 schift-opzetstempelmachines (Sosma's) van de firma Nippon Electric Company (NEC) 1). In deze machines wordt de postzegel ontwaard met een inkjet-machineprint: er is geen contact tussen het poststuk en de inkjet spuitkoppen. Dit zijn de moderne opvolgers van de 'contactstempels', waarbij de inkt via een drukprocedé op het poststuk werd aangebracht.

De machines waren opgesteld in de zes Sorteercentra van ons land. Het sorteercentrum 's-Gravenhage

(met machineprintnummers in de 200-reeks) is rond de jaarwisseling van 2017/2018 opgeheven, de machines zijn naar andere centra overgeplaatst, van een ander nummer voorzien en zijn voor dit artikel dus niet meer relevant. De machineprints die gebruikt zijn in de KNJ-perioden van 2018 en 2019

staan met hun volgnummers vermeld in Tabel A.

Vanaf 13 en 14 december 2018 is de software van de opzet-stempelmachines zodanig aangepast, dat op de KNJ-post het wat saaie golflijnenpatroon (afb. 1a) is vervangen door twee kerstbomen met daartussen vijf

SORTEERCENTRUM	Volnummers inkjet machineprints			
Amsterdam	101	102	103	104
's-Hertogenbosch	301	302	303	
Nieuwegein	401	402	403	
Rotterdam	501	502	503	504
Zwolle	601	602	603	604

Tabel A. Machineprints van de NEC NS-10 machines in de Nederlandse sorteercentra. De 200-serie zat voorheen in 's-Gravenhage.

Afb. 1a en b. Twee afdrucken van NEC NS-10 machineprints. Links: a. met golflijnenvlag, Amsterdam, 12 december 2018; Rechts: b. met kerstbomenontwerp, Nieuwegein, 13 december 2018.

Afb. 2a en b. Twee afdrucken uit de Amsterdamse NEC NS-10 Sosma met machinenummer 101, beide ontwaard op 14 december 2018 om 22.00 uur, met links golflijnen- en rechts kerstbomenontwerp.

korte stukjes van de golflijnen (afb. 1b). Het resultaat is verbluffend: de doelstelling om zegels te ontwaarden en tegelijk de briefpost een aantrekkelijke aanblik te geven, is daarmee volledig bereikt.

Optimistische verzamelaars hebben toen meteen al hun hoop gevestigd op andere aantrekkelijke machineprints met een paashaas, paasei, of voorjaarsbloemen b.v. een tulp. Tot nu toe: helaas....

Tegelijk met dit kerstbomen-ontwerp haalde PostNL zich wel een probleem op de hals. Niet iedere 'zakelijke' brief wilde men met een feeststempel versieren; denk bijvoorbeeld aan vervelende rekeningen, brieven van overheden en instanties en met name aan de rouwpost. Hoewel partijen rouwpost meestal in speciale enveloppen worden aangeleverd zodat deze apart (in Klüssendorfmachines met golflijnen) gestempeld en gesorteerd kunnen worden (en zo nodig ook de bestelling ervan op maandag kan plaatsvinden), wilde men een duidelijk scheiding

aanbrengen tussen de zakelijke- en de feestpost. En dat is gelukt: in de decemberperiode van 2018 viel het de verzamelaars op dat op zakelijke post nooit een kerstbomenstempel aangetroffen werd.

Doordat we afdrucken kennen van machineprints van eenzelfde machine, met op dezelfde dag en op hetzelfde uur zowel de golflijnen- (afb. 2a) als de bomenvariant (afb. 2b), kunnen we concluderen dat de printopdrachten per poststuk werden gegeven.

Decemberzegels

Alle decemberzegels die nog frankerend zijn, hebben een speciale onder UV belichting oranjegeel oplichtende fosforescerende balk of L-balk. Deze is onder andere bedoeld om de post die daarmee gefrankeerd is te kunnen afscheiden van de post met 24-uurs verwerking. Immers de KNJ-post mocht in de dagverwerking er drie dagen over doen.

Deze decemberzegels kunnen we in drie groepen indelen: die met eurowaarden (0,27, 0,29 en 0,34, tussen 2001 en 2009), de zegels met vermelding 'december' (vanaf 2010) en

Afb. 3. Decemberzegels van 2001, 2002 en 2004 met de kenmerkende onder UV belichting oranjegeel oplichtende fosforescerende balken.

Afb. 4. Kerstbomenvlag van 24 december 2018 op twee decemberzegels van 2009; de brief is met 15 eurocent te weinig gefrankeerd (0,83 – 0,68), doch – ten onrechte - niet beport.

Afb. 5. Ook deze decemberzegel van 2010, het eerste jaar waarin het woord 'december' is vermeld, is gestempeld met de kerstbomenvlag, Nieuwegein 20 december 2018.

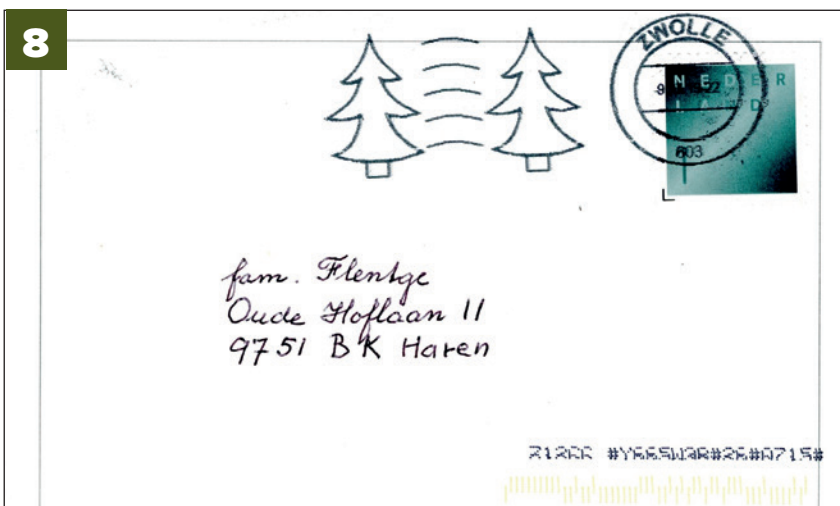
Rechts: afb. 6. Overzicht van de verschillende frankeerhaken, die gebruikt worden om de juistheid van frankeringen te controleren. Vermeld jaartal 2011 is niet correct. Links: afb. 7. Decemberzegel uit 2016, met december-frankeerhaak. Deze is echter niet gebruikt als detectiemiddel voor de kerstbomenvlag.

de zegels die bovendien een speciale frankeerhaak hebben (vanaf 1212).

De oranjegele fosforescerende balken (afb. 3) worden kennelijk gebruikt om de inkjet printers de speciale opdracht te geven voor het spuiten van de kerstbomenvlag.

Maar dat betekent dat ook de oudere decemberzegels in eurowaarden herkend en met een kerstbomenvlag ontwaard kunnen worden. Ze konden overigens alleen gebruikt worden voor de frankeerwaarde, die in overeenstemming met het actuele tarief moest zijn (afb. 4).

Ook de oudere zegels met de aanduiding 'december' werden als zodanig herkend en behandeld. Deze zegels konden overigens ook in de jaren na uitgifte als 'volwaardig' de-

Afb. 8: Rouwbrief uit Zwolle van 9 december 2019 met kerstbomenvlag.

9

Afb. 9. Kerstbomenvlag op een Persoonlijke Postzegel Nationale Tentoonstelling Gouda 2019, verwerkt in Rotterdam op 26 december 2019. Lijkt het stadhuis van Gouda zoveel op een kerstboom, dat de machine zich daardoor heeft laten beïnvloeden?

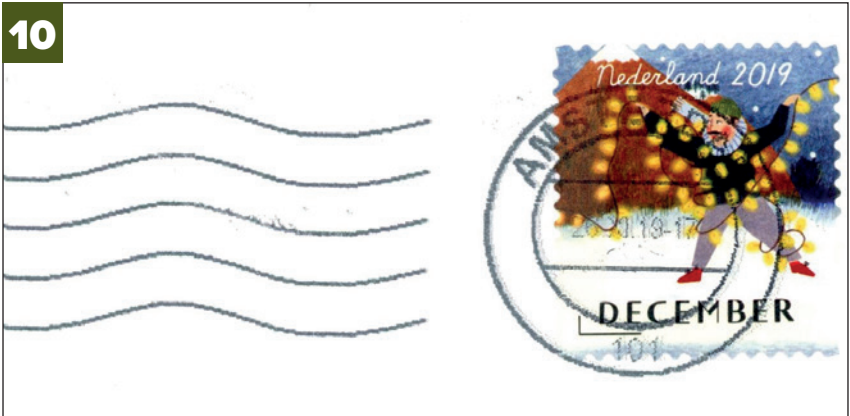
cemberzegel gebruikt worden, dus zonder bijfranking (afb. 5).

Vanaf 2012 (en niet 2011, zoals gemeld in het overzicht van afb. 6) zijn de decemberzegels tevens voorzien van een frankeerhaak. De frankeerhaken hebben een speciaal doel: ze geven informatie over de tariefsoort van de postzegel en helpen zo bij het vaststellen of een poststuk voldoende gefrankeerd is 1). Ze zijn dus niet gebruikt voor de 'herkenning' als decemberzegel voor het printen van de kerstbomenvlag (afb. 7).

Voor de KNJ-periode 2018 kan vastgesteld worden dat de kerstbomenvlag uitsluitend geplaatst is op post, gefrankeerd met decemberzegels, ook als het uitgiften van voorafgaande jaren betreft.

Alle andere post heeft de golflijnen-vlag gekregen. Uitzonderingen zijn ons niet bekend.

10

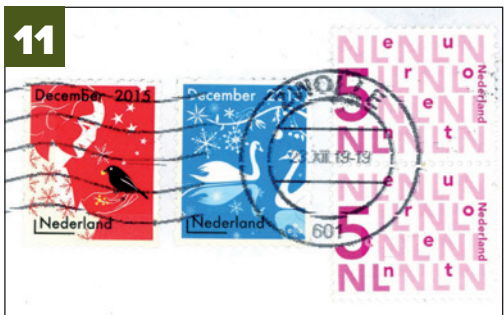

Afb. 10. Machineprint uit Amsterdam met golflijnen-vlag op een decemberzegel, met datum 26 november 2019.

2019

Mogelijk nog groter dan in 2018 was de verrassing, toen in december 2019 de kerstbomenvlag werd aangetroffen op andere zegels dan decemberzegels, zelfs op rouwpoststukken (afb. 8). Onduidelijk is vooralsnog hoe dit kon gebeuren. Zouden de Sosma's in de war zijn (afb. 9)? Golflijnen op decemberzegels komen wel voor, maar dan hebben ze een datum van vóór de

11

Links: Afb. 11. Golflijnen-vlag op de combinatie van twee decemberzegels uit 2015 met bijfranking van tweemaal 5 eurocent, Zwolle, 23 december 2019.

12

Rechts: Afb. 12. Kerstbomenvlag op twee decemberzegels uit 2001, met daarnaast een kinderzegel uit 2003, Amsterdam, december 2019.

13

Afb. 13. Kerstbomenvlag op een decemberzegel, Rotterdam, 2 januari 2020 (2 | 20 -19).

ingebruikname van de kerstbomenvlag (afb. 10).

De Golflijnvlag komt, net als de kerstbomenvlag, wel voor op op “mengfrankeringen”, waaronder ik in dit geval versta de combinatie van decemberzegels met andere postzegels (afb. 11 en 12). Al deze voorbeelden wijzen in de richting van een zekere willekeur in het gebruik van de kerstbomenvlag. Deze bleef in gebruik tot begin 2010, dus eigenlijk nà de KNJ-periode (afb. 13).

De kerstbomenvlag lijkt in het jaar

2019 dus niet uitsluitend op decemberzegels gebruikt te zijn; dus anders dan in 2018, toen er een strikt onderscheid werd gemaakt bij de verwerking van post met decemberzegels en die met andere postzegels. Het is zeker nog te vroeg om algemene conclusies te trekken; tijdens het schrijven van dit artikel beschikten we daartoe nog over onvoldoende materiaal. U kunt ons helpen door uw kerstpost of informatie op te sturen, waarvoor hartelijk dank.

Groep Postmechanisatie Po & Po.

1) De NS-10 schift-opzetstempelma-
chine van Nippon Electric Company,
Eddie IJspeerd, in: In de ban van UV-
licht, merktekens en codestreepjes,
Jubileumboek 50 jaar posttechnische
filatelie 1969-2019. Uitgegeven door
de Ned. Ver. Van Poststukken- en
poststempelpverzamelaars
(Po & Po), 2019.

wordt lid van de 's-Hertogenbossche Filatelistenvereniging

Leden bijeenkomsten elke 2^e zaterdagmorgen van de maand en elke 4^e donderdagavond van de maand.

Meer informatie is te vinden op www.hertogpost.nl of stuur een mail naar info@hertogpost.nl

Denemarken: Geweten, Conflict en Kampen 1932-1949

Ik kwam voor het eerst in aanraking met postgeschiedenis toen mijn echtgenoot in 1984 mijn hulp inriep bij het ontcijferen van enkele Deense en Duitse brieven in Gotisch schrift uit 1864.

DOOR:
BIRTHE KING

De sociale kant, de inhoud van deze brieven raakte me en omdat ik tijdens mijn studie (als volwassene) een thesis had geschreven met als titel 'Holstebro 1940-1945, de invloed van de Duitse bezetting op het leven in een Deense provinciestad', besloot ik een inzending te maken voor de Open Klasse.

De eerste tentoonstelling waaraan ik hiermee deelnam, was NORDIA 2002 in Kristianstad (Noorwegen) en dankzij opbouwende kritiek wist ik mijn verzameling uit te breiden van

5 naar 8 kaders op nationaal niveau. Toen de FIP (*Fédération Internationale de Philatélie*) op haar congres in 2012 de Open Klasse erkende als een zelfstandige klasse, ging ik internationaal deelnemen. Mijn eerste groot gouden medaille ontving ik in Melbourne in 2013 en mijn tweede op LONDON 2015. Ik blijf zoeken naar nieuw materiaal, maar het is lastig om stukken te vinden die passen in de verhaallijn. Af en toe heb ik nog geluk.

Dit verhaal bestaat uit drie delen. **Conscience** (Geweten) van 1932 tot 1940 beschrijft de extreme politieke

bewegingen in Europa, met fascisme, nazisme en andere ultraconservatieve rechtse partijen aan de ene kant en communisme en het extreem-linkse socialisme aan de andere. Voor mij was het belangrijk om de achtergrond te verklaren van het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 3 september 1939, hoewel Denemarken (dat net als in WO1 neutraal probeerde te blijven), samen met Noorwegen pas op 9 april 1940 bezet werd – en Nederland, België en Luxemburg pas op 10 mei. Het hoofdonderdeel van mijn collectie is **Conflict**, dat begint met

de aankomst van Duitse militairen in Denemarken en eindigt met de Bevrijding op 5 mei 1945. In verschillende opzichten was dit het lastigste stuk. Ik wilde laten zien dat de Deense bevolking aanvankelijk heel kalm bleef, op advies van de Koning en de legertop. Die wilden bloedvergieten voorkomen omdat ze meenden dat Denemarken geen enkele kans had tegen de overweldigende kracht van de bezetter. Uitsluitend een kleine groep militairen in het zuiden van Denemarken miste het bevel om geen verzet te bieden: 16 jonge soldaten sneuvelden. De inzending laat zien dat het dagelijkse leven in de Deense provincies gewoon doorging en dat Duitse soldaten deel gingen uitmaken van het straatbeeld.

De Duitsers hadden weinig respect voor de Deense nazipartij DNSAP en haar leider, Frits Clausen. In de politiek speelden zij geen rol, hoewel ze stevig propagandamateriaal produceerden, met krachtige verwijzingen naar het Deense nationalisme, de geschiedenis, de Deense vlag en de Noormannen. Dit wordt uitgebreid getoond op verschillende bladen. Een aanmeldingsformulier voor vrijwilligers in de *Waffen-SS* en *Frikorps Danmark* is boosaardiger: het vermeldt dat '... alleen Denen van Ari-sche afkomst, 17-40 jaar oud' kunnen reageren. De fel anticommunistische tekst is geïllustreerd met symbolische afbeeldingen, zoals het kasteel Kronborg en twee Noormannen die op de lur (een middeleeuwse bronzen trompet) blazen. Het *Frikorps Danmark* werd opgericht in juni 1941, bestond voor een groot deel uit leden van de Deense nazipartij en streed aan het Oostfront, waar het zware verliezen leed. De overlevenden werden in 1943 opgenomen in het *SS-Pansserregiment Danmark*.

De Deense bevolking toonde haar gevoelens aanvankelijk door middel

van spontane bijeenkomsten waar nationale liederen gezongen werden, en door het dragen van een *Kongemærket*, een gouden of zilveren speld ter herinnering aan 26 september 1940, de zeventigste verjaardag van Koning Christian X. Een eerste teken van verzet was het verschijnen van illegale kranten, die veelal gedrukt en verspreid werden door studenten in de grotere steden. Het georganiseerde verzet begon pas na de Duitse inval in de Sovjet-Unie op 22 juni 1941, toen de Deense regering zwichtte voor de Duitse eis dat alle leden van de Deense Communistische Partij geïnterneerd moesten worden. De gearresteerden werden eerst ondergebracht in kamp Horserød in Noord-Seeland, maar later werden ze gedeporteerd naar het concentratiekamp in Stutthof. De eerste verzetsorganisatie, 'Ringen', werd gevormd in Kopenhagen in de herfst van 1941 en werd geleid door Frode Jakobsen, een lid van de Communistische Partij. In januari 1942 begonnen leden van de inmiddels illegale Communistische Partij de sabotagegroep 'BOPA'; veel leden waren oud-strijders uit de Spaanse Burgeroorlog.

Nadat er in de zomer van 1943 stakingen waren geweest op de grote scheepswerven in Kopenhagen, Odense en Esbjerg, en onrust en sabotageacties toenamen, riep het Duitse gezag de Noodtoestand uit. Op 29 augustus werden de Deense militairen geïnterneerd, net als meer dan honderd vooraanstaande Denen, voornamelijk in Kopenhagen. Viceadmiraal Vedel had namelijk de scheepscommandanten opgeroepen om met hun schepen en bemanning naar Zweden te vluchten, en anders hun schepen tot zinken te brengen. De internering van de militairen en de prominenten duurde tot zij in oktober werden vrijgelaten.

Herdenkingsmedaille van 9 april 1940, postuum toegekend aan Frode P.K. Nielsen, een van de 16 militairen die sneuvelden op de dag van de Duitse inval.

In oktober ontving de Duitse ambassade in Kopenhagen Hitlers bevel om alle Deense Joden op te pakken en te deporteren. Een Deensgezinde gezant op de ambassade, G.F. Duckwitz, speelde dit bericht door aan de Deense politicus Hans Hedtoft, die naar hij wist banden had met het Verzet, en zo kwam het bij Opperrabbijn Marcus Melchior. Deze kon in de ochtenddienst van 29 september, de dag voor Jom Kippoer, de gelovigen in de grootste synagoge van Kopenhagen waarschuwen dat zij hun huis moesten ontvluchten en onderdak moesten zoeken bij Deense vrienden. Door de gezamenlijke inspanningen van Denen in het Verzet, in ziekenhuizen, in parochies en op boerderijen, en van vissers en scheepseigenaren langs de kust ten noorden van Kopenhagen, konden ongeveer 6000 Joden gered worden door hen over de Sont naar Zweden te helpen. Slechts ongeveer 2000 Deense Joden, velen oud of ziek, werden door de Duitse politie opgepakt en gedeporteerd naar concentratiekamp Theresienstadt. Denemarken behoorde nog niet tot de Geallieerden, maar de RAF was er al wel van wezenlijk belang voor de aanlevering van sabotagemateriaal en voor het neerlaten per parachute

van radiospecialisten en hun uitrusting. Voor het ophalen van het materiaal en het onderbrengen van de mensen was een groot netwerk van verzetsgroepen nodig; ondanks de risico's voor de deelnemers bleef dit landelijke netwerk groeien.

Er zijn heel wat boeken geschreven over de mannen en vrouwen die hierbij betrokken waren en over hun lot als ze gevangengenomen werden door de Duitsers – of hun Deense helpers, want in elke oorlog zijn er collaborateurs. Verzetsstrijders werden gemarteld en geëxecuteerd of overgebracht naar concentratiekampen in Duitsland.

De RAF verzorgde ook strooibijetten en folders, soms met een vermakelijke omslag. Denen kregen op deze manier ongecensureerd nieuws te lezen uit de rest van de wereld.

Op 19 september besloot het Duitse gezag de Deense politiemensen in Kopenhagen, Aarhus, Odense en Aalborg op te pakken, omdat velen van hen geprobeerd hadden de behandeling van Deense gevangenen door de Nazi's te verzachten. In het hele land wisten agenten aan deze

razzia's te ontkomen. Bijna 2000 opgepakte politiemensen werden gedeporteerd naar concentratiekamp Buchenwald, duizenden anderen gingen ondergronds en sloten zich aan bij het Verzet.

Iedereen wist dat Duitsers geen gevoel hadden voor Deense humor; voorbeelden van die humor treffen men aan op penningen, plakzegels en folders. Sommige plakzegels zijn heel gewoon, andere zijn zeldzaam,

Herdenkingspostzegel uit 1995: een botje brengt Deense Joden naar Zweden.

en er bestaan ook vrijwel onvindbare handgeschreven stukjes papier. De collectie bevat verschillende voorbeelden.

Veel Denen luisterden naar de verboden radio-uitzendingen van de BBC, al probeerden de Nazi's die te verstoren. Die uitzendingen begonnen normaliter met het morseteken ..._ ('v'), gevolgd door 'The Prince of Denmark's March', het nieuws en de groeten aan een aantal vrouwen, waarbij de namen dienden als code voor plaatsen waar de RAF die nacht droppings zou uitvoeren. Op 4 mei was er echter duidelijk een andere boodschap: de Duitse troepen in Denemarken, Nederland en Noordwest-Duitsland hadden zich op de Lüneburger Heide overgegeven aan Generaal Montgomery. De Denen haalden alle verduisteringspapier en -gordijnen weg en zetten kaarsen in het raamkozijn; die traditie wordt door veel Denen tegenwoordig nog in ere gehouden.

Deense marineschepen, tot zinken gebracht op hun basis Holmen bij Kopenhagen.

Het laatste deel van de collectie, **Camps** (kampen), geeft een verslag van het lot van de circa 250.000 vluchtelingen die in Denemarken achterbleven na het vertrek van de Duitsers, onmiddellijk na de Bevrijding. Denemarken had op dat moment ongeveer 3,5 miljoen inwoners.

De Deense regering richtte een speciale organisatie op, die viel onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken: de *Flygtningeadministratjonen* (Vluchtelingenadministratie). Het rapport van de instelling, *Flygtninge i Danmark 1945-1949*, werd gepubliceerd in 1950 en is het officiële verslag van de registratie van alle vluchtelingen en van de opzet van de vluchtelingenkampen.

Kampen voor vluchtelingen uit Duitsland werden beheerd door *Statens Civile Luftværn* (de Staats-Burgerluchtverdediging), en kampen voor ontheemden, geallieerden en niet-Duitsers door *Dansk Røde Kors* (het Deense Rode Kruis). De kampen werden geleid door Denen, met een Deense kampleider – variërend van oud-verzetssrijders tot officieren van het leger of de Burgerbescherming – maar de dagelijkse interne organisatie van werk, koken, onderwijs, culturele bezigheden, godsdienstoefeningen en veel gezondheidstaken werd uitgevoerd door de vluchtelingen zelf. In de zomer van 1945 werden de vluchtelingen eerst verspreid over heel Denemarken, in kleine kampen en grotere die gediend hadden als kazerne voor Duits luchtmachtpersoneel, maar ook in scholen, in hotels en bij particulieren. Naarmate er grotere kampen werden opgericht, werden de vluchtelingen daarheen gebracht. De grote kampen in Kløvermarken bij Kopenhagen, de kampen op de voormalige vliegvelden bij Aalborg, Lemvig, Grove-Gedhus in Karup, Oksbøl bij Esbjerg en vele kleinere kampen, werden beheerd

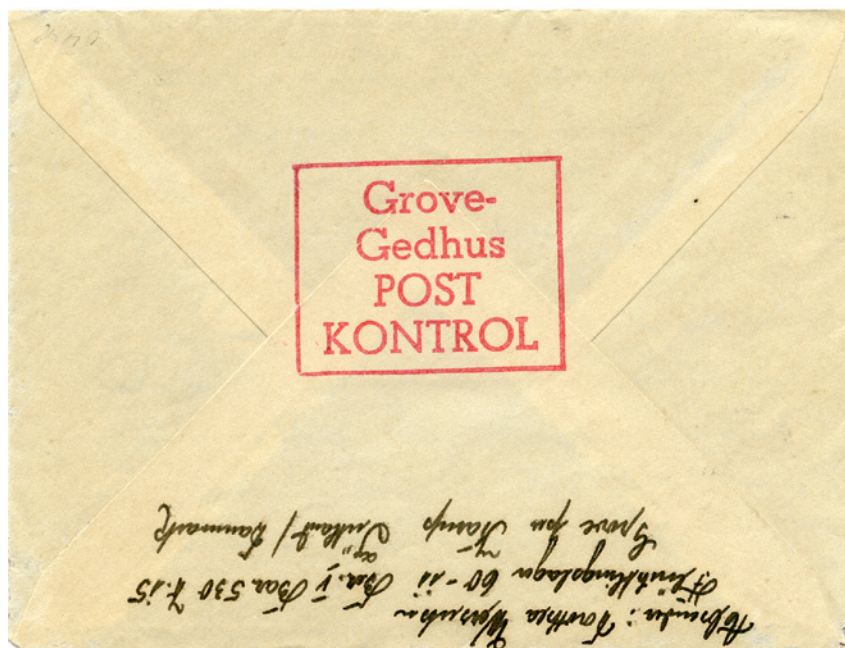
Herdenkingspostzegel van 4 mei 1970: 25 jaar einde van de Bezetting.

door *Statens Civile Luftværn* (de Staats-Burgerluchtverdediging). Zij waren omgeven door prikkeldraad en werden bewaakt door leden van de Burgerluchtverdediging. Kampen die onder het Deense Rode Kruis vielen, voor een veelheid aan niet-Duitse vluchtelingen, waren meestal betere accommodaties met meer vrijheid voor de geïnterneerden

Omdat er geen volledige lijst van alle kampen bestaat, is het onmogelijk daarvan een complete verzameling op te zetten. Het afzenderadres op een envelop en ook de censuur-

tekens geven een aanduiding van het kamp, maar post uit vroege en kleinere kampen werd soms gecensureerd in een groter kamp. Post uit 1945 komt niet veel voor, maar nadat post van en naar Duitsland werd toegelaten, op 4 april 1946, werd het aantal brieven en kaarten verveelvoudigd. Men schreef vooral naar familie, maar ook naar kerkelijke organisatie en het Rode Kruis in Genève, om navraag te doen naar verdwenen echtgenoten, vaders, zoons en broers.

Door de ingewikkelde politieke situatie en de opdeling van Duitsland in vier zones, alsmede door de wens van veel vluchtelingen om naar de Britse zone te gaan terwijl ze oorspronkelijk uit het oostelijke deel van Duitsland kwamen, duurde het vier jaar voordat alle vluchtelingen gepatrieerd waren. De laatste vluchteling verliet Denemarken op 15 februari 1945.

Envelop met censuurstempel van het vluchtelingenkamp Grove-Gedhus.

Gelegaliseerde postzegelmoord in 1910

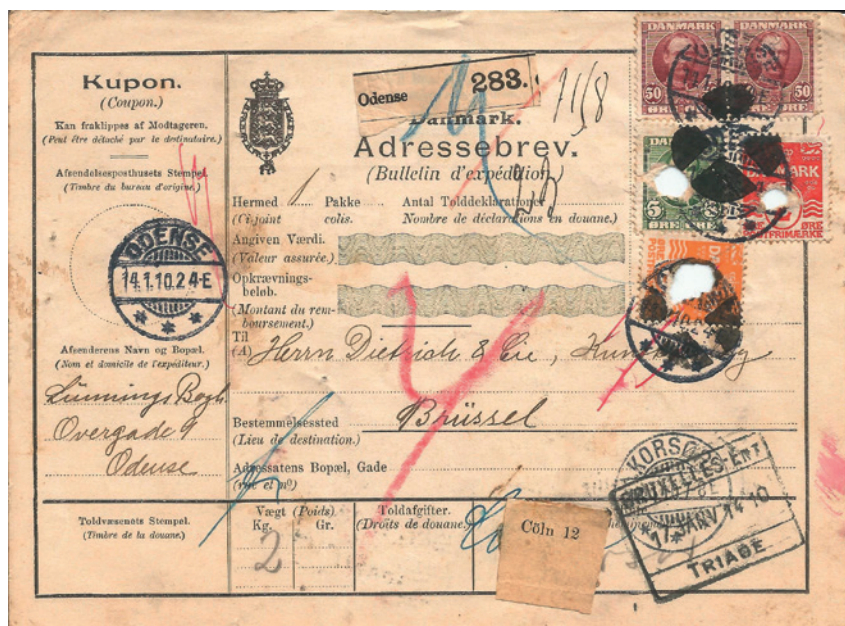
DOOR:
HENK BURGMAN

Onlangs kocht ik een aantal Deense pakketkaarten. Niemand wilde ze hebben want ze zagen er absoluut niet uit. Echter kennis maakt macht en voor een zacht prijsje werd ik de gelukkige nieuwe eigenaar. Hier zal ik een van de kaarten bespreken. Deze pakketkaart begeleide één pakket van 2 kilo dat door de firma Bogh op 14 januari 1910 tussen 2 en 4 's middags op het postkantoor van Odense aangeboden werd. Het moest naar de Firma Dietrich & Co te Brussel, België. Het ging om 'n pakket met een gewicht van 2 kilo. In Odense werd het pakket ingeschreven met het nummer 283. In Korsør werd het pakket dezelfde dag tussen 7 en 8 uur overgeladen op de trein die naar Hamburg ging. Aankomst Hamburg de volgende dag, 15 januari tussen 9 en 10 uur 's ochtends, vandaar door naar Keulen (16 januari tussen 6 en 7 uur namiddag). Het pakket is op de 17e in Brussel aangekomen.

De "adresbrev" die het pakket begeleide was correct gefrankeerd met 108 øre, zijnde het tarief voor een pakket met een gewicht tot 2½ kg in de periode 1-7-1908//1-11-1917. De gebruikte postzegels zijn zwaar gemutileerd. Vermoedelijk is dit gebeurd in Hamburg. In Duitsland was het de gewoonte om de frankering van pakketten te ontwaarden met een kurkstempel. Dit soort "Grobsondungs-Stempel" werd gebruikt om zegels op kleine pakketten en grotere brieven met een onregelmatige inhoud te ontwaarden. In dit geval zijn

de zegels op de kaart met dit stempel ontwaard. Behalve dit kurkstempel zijn de postzegels ook nog eens vernietigd door het toebrengen van gaten. Dit werd gedaan om te voorkomen dat oneerlijke postbeambten de zegels zouden verwijderen en door te verkopen aan postzegelverzamelaars. Meestal gebeurde dit bij de hoge waarden, denk aan de perforatie gaten op de grootformaat Duitse Marken zegels uit dezelfde periode. Hier zien we dat alleen de drie laagste waarden zijn doorboord, echter bij nadere bestudering zien we dat de twee 50 øre zegels in het midden van de bovenkant een scheurtje vertonen. Toeval? Of... Een soortgelijke kaart van 11 maanden later vertoont geen gaten en "killer" stempels. Echter hier zijn de

zegels door middel van een pennenmesje diagonaal "besneden". Lastig te zien op de scan, maar toch waarneembaar.

Herwonnen vrijheid- Veldpost van de Engelse Marine

Op 15 augustus 1945 capituleert uiteindelijk ook Japan. Daarmee komt een einde aan de Tweede Wereldoorlog en ook aan de bezetting van Nederlands-Indië.

DOOR:

RUUD VERBERNE

Maritime mail Batavia – Zoutelande (NL). Ongedateerd. Portvrij (post van een militair). Verzonden door een Marinier 2e klasse van het Koninklijke Nederlandse Marine Korps, 1e infanterie bataljon, staf compagnie mortier peloton. Verzonden via het Britse Fleet Office in Batavia Centrum.

Post uit maart 1945 van een Nederlandse marinier aan Eindhoven, het bevrijde thuisfront.

Briefkaart van 2 pence (Mi. P 66 GBr) per maritime mail, met tussenkomst van 4 North Row te Londen, - zie de c/o linksonder- naar Eindhoven.

Voorzien van een blauw RAF censor enkelcirkelstempel Passed by RAF censor / no. 5 met centraal daarin de paraaf van de censor.

In Nederlands-Indië

Britse en Amerikaanse troepen arriveren. Ze hebben tot doel om de Japanse militairen krijgsgevangen te nemen en af te voeren. Maar omdat direct de onafhankelijke republiek Indonesia wordt uitgeroepen en er in de straten revolutie en geweld wordt gepredikt tegen een koloniaal bestuur en de kolonials zijn de tot dan toe door Japan geïnterneerde Nederlanders voor hun eigen bestwil en veiligheid gedwongen voorlopig langer in de kampen te verblijven waar zij eerder in werden ondergebracht en vaak jarenlange ontberingen hebben moeten doorstaan – met nota bene dezelfde Japanse militairen,

maar nu tijdelijk optredend als hun beveiligers! De geallieerde troepen krijgen daarop primair als taak vooral de orde zoveel als mogelijk te helpen herstellen.

Te Batavia vestigt zich kort daarna de British Fleet Office. Dat fungeert als knooppunt – ook voor de aannames en het overbrengen van post - in de contacten met Nederlandse militairen van landmacht en marine, die net als bij de Fieldpost onder Engels gezag stonden.

Bekende post geadresseerd naar Nederland wordt door Engelse schepen meegenomen naar Londen en bij aan-

komst van het stempel MARITIME MAIL voorzien en vandaaruit doorgeleid naar het al eerder bevrijde Nederland.

In Zuid-Nederland

Het aardige is, dat vanuit Londen, waar aan 4 North Row het hoofdkwartier van de Nederlandse marine is gevestigd, brieven en briefkaarten naar Nederland op dezelfde manier zijn gestempeld.

Literatuur: Poststempels Nederlands-Indië, 1864 – 1950, door P.R. Bulterman, Uitgeverij Davo, Deventer, 1981, pag. 454.

HERTOGPOST 2020

DOOR:
RUURD VERBERNE

Voortbordurend op het succes van de MULTILATERALE HERTOOGPOST 2017 wordt ter gelegenheid van het 90 jarig jubileum van de 's-Hertogenbosse Filatelistenvereniging van donderdag 19 t/m zaterdag 21 maart 2020 een grote Nationale Postzegeltonoon-stelling georganiseerd in de Brabanthallen te 's-Hertogenbosch.

Hoofdthema is 'Herwonnen Vrijheid'.

Dit omvat de bezetting en significante gebeurtenissen tijdens WO II, die postaal breed worden geïllustreerd, zoals de holocaust, de omgang met krijgsgevangenen, internering, de gedwongen tewerkstelling in Duitsland, de postcensuur, de rol van het Rode Kruis en uiteraard de bevrijding van de Duitse onderdrukking die 75 jaar geleden op 5 mei 1945 plaatsvond en in het hele land wordt gevierd. Ook wat volgde op de afsluiting van deze donkere en vaak turbulente periode wordt niet vergeten. Bijzondere gast is Danny Spungen van de Spungenfoundation. Hij reist de hele wereld af met zijn unieke expositie, waarmee hij jongeren tussen 15 en 25 jaar maar uiteraard ook de oudere generaties op aansprekende wijze het verhaal van de gesel van de holocaust bij brengt. Dat doet hij aan de hand van tal van objecten uit de toenmalige

concentratiekampen, die veelal gewoon vrij kunnen worden beetgepakt en onderzocht. En natuurlijk maakt van zijn expositie bijzondere (post)historie ook deel uit! Zie de ommezijde!!

Een met posthistorische stukken onderbouwde canon verhaalt over de belangrijkste gebeurtenissen uit WO II. Er zal een bijzondere "Schatkamer van HERTOOGPOST" aanwezig zijn met bijzondere poststukken en sublieme verzamelingen. Daarnaast zijn er op doorlopende basis uitgebreide beeldreportages te zien, een mix van historische beelden uit die tijd en daaraan gelinkte posthistorie, in verschillende hoofdstukken.

In een uitgebreid cluster van gespecialiseerde kaders vinden liefhebbers van posthistorie, verzamelaars en andere geïnteresseerden natuurlijk alles terug van WO II en de bevrijding en de periode erna zoals die met name in NL, maar ook in andere landen is beleefd in al zijn postale facetten.

Diverse gastsprekers verzorgen lezingen over verschillende onderwerpen uit deze indringende periode. De Vincentiusvereniging levert een bijdrage middels inbreng van o.a. een select aanbod van de thema's gerichte boeken, die voor een zacht prijsje te verkrijgen zijn. Openingsstijden voor publiek: op donderdag 19 en vrijdag 20 maart van

10:00 - 17:00u; zaterdag 21 maart van 10:00 - 16:00u.

Entree: € 5,00 per persoon per dag. Jeugd (onder begeleiding) t/m 18 jaar: gratis. Betaald parkeren.

Bereikbaarheid openbaar vervoer, kijk op: www.brabanthallen.nl/bereikbaarheid

U vindt de concrete uitwerking van het programma de komende maanden op onze website: www.hertogpost-event.nl

Zelden gezien Holocaust materiaal van de Spungen Foundation wordt tentoongesteld op de Hertogpost 2020

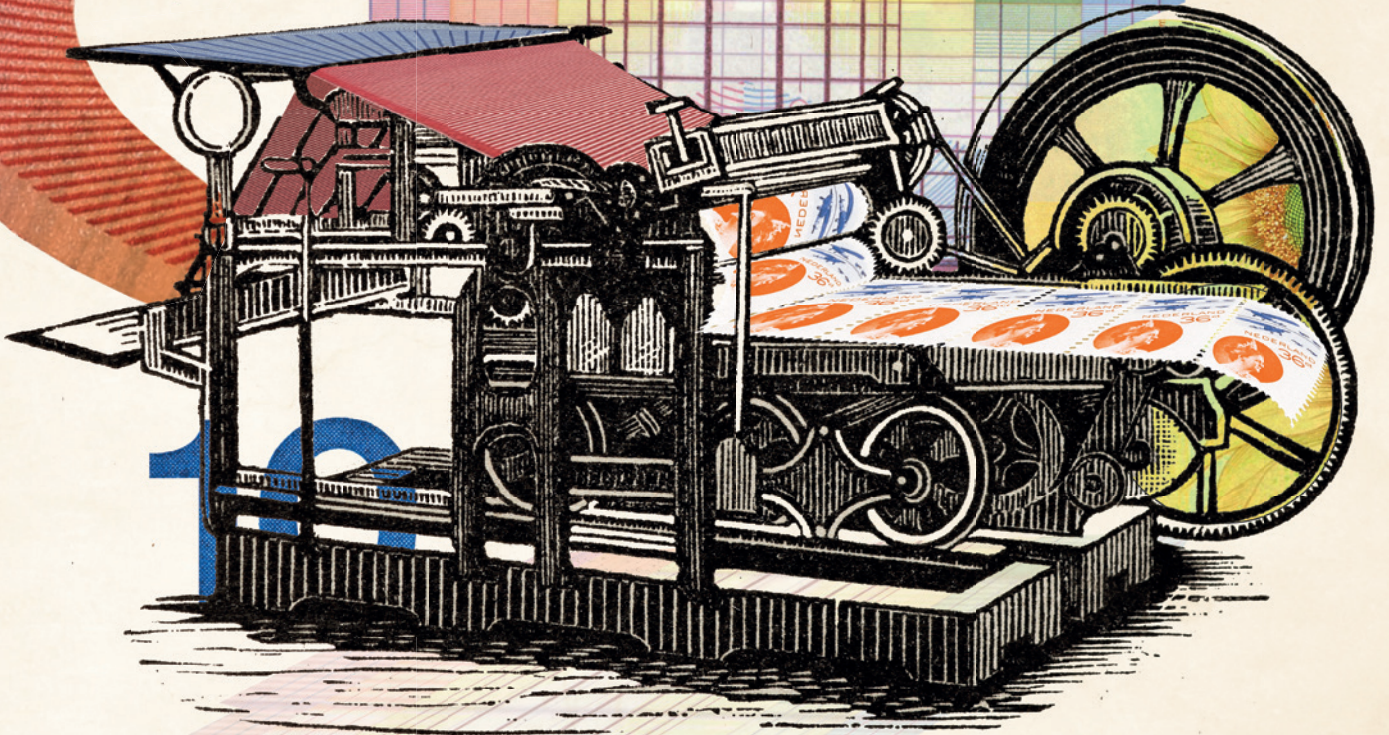
De Hertogpost 2020 focust op het thema "Herwonnen vrijheid / de Tweede Wereldoorlog (1940-1945)". We

JOH. ENSCHEDÉ

in de Janskerk

Drukkerij
van waarde
vanaf 23 november
in Haarlem

noord-hollands archief

Archief Joh. Enschedé

Sinds 2015 huisvest het Noord-Hollands Archief in Haarlem het omvangrijke bedrijfsarchief en de bijbehorende collecties van de invloedrijke drukkerij Joh. Enschedé.

Deze drukkerij werd in 1703 opgericht door Izaak Enschedé. Samen met zijn zoon Johannes maakte hij van een gewone drukkerij een familiebedrijf dat eeuwenlang vrijwel al het Nederlandse drukwerk van waarde drukte – en ook veel voor het buitenland. Hieronder vallen natuurlijk ook de duizenden verschillende zegels voor de PTT, gemeenten en andere officiële organisaties.

De archieven en collecties bevatten niet alleen talloze ontwerpen, schetsen, drukproeven en het eindresultaat, maar vaak ook alle documentatie en correspondentie die daarbij hoort. Een echte schat voor onderzoekers.

Sinds november 2019 is er in het publiekscentrum van het Archief, de Janskerk in Haarlem, een permanente tentoonstelling te zien over de geschiedenis van het bedrijf en de producten die het maakte: van vignetten

en drukletters tot postzegels en bankbiljetten. Die tentoonstelling heet: 'Joh. Enschedé. Drukker van waarde'.

Het Noord-Hollands Archief zal aanwezig zijn op Hertogpost 2020 waarbij objecten, ontwerpen en postzegels uit de collectie-Enschedé getoond zullen worden.

2

EEN GELIEFD PORTRET

DOOR:
JEFFREY GROENEVELD

1

Wie van portretkunst houdt mag bij een bezoek aan Londen de National Portrait Gallery, waar portretten van allerlei belangrijke Britten te zien zijn (1), niet overslaan. Bij het 150-jarig bestaan van het museum in 2004 werd een serie postzegels uitgegeven door de Royal Mail, waarmee de variatie aan portretten aardig geïllustreerd wordt. Achtereenvolgens werden premier Winston Churchill, de schilder Joshua Reynolds, de dichter T.S. Eliot, de

vrouwenrechtenactiviste Emmeline Pankhurst, de schrijfster Virginia Woolf, de schrijver Walter Scott, de schrijfster en verpleegster Mary Seacole, de toneelschrijver William Shakespeare, de arts Cicely Saunders en de bioloog Charles Darwin afgebeeld (2). Regelmatig zijn er in het museum speciale tentoonstellingen die een bepaalde persoon of een bijzonder thema belichten. Zo besteedde het museum in 1982 aandacht aan de laatste fotosessie van Marilyn Monroe door fotograaf Bert Stern (3).

3

Een niet onaanzienlijk deel van de collectie is gewijd aan de Britse koninklijke familie en bij bijzondere verjaardagen of jubilea zijn er speciale tentoonstellingen waarvoor men portretten leent uit allerlei kunstcollecties (4). In 2012 was er een speciale expositie in het kader van het diamanten regeringsjubileum van koningin Elizabeth II. Portretten in alle soorten en maten hingen er in volle glorie. De meeste waren voor het eerst in tientallen jaren zichtbaar

voor het grote publiek. Het ging onder andere om foto's van Dorothy Wilding (5), Cecil Beaton (6), Patrick Lichfield (7) en Norman Parkinson (8). Het was niet alleen bijzonder om de kunstwerken allemaal bij elkaar te zien, maar ook om te constateren hoe kunstenaars de jonge koningin zonder uitzondering met respect en koninklijke allure hebben geportretteerd, waarbij het de vraag is waar werkelijkheid stopte en idealisering begon. De oude koningin, ze wordt op 21 april 94, wordt tegenwoordig genadeloos afgebeeld alsof kunstenaars willen zeggen dat ook zij maar een gewoon mens is. Het portret dat Rolf Harris voor de BBC schilderde ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van de koningin werd aangeboden aan de National Portrait Gallery, maar die had er geen belang-

stelling voor. De Britten konden het schilderij van de Australiër wel waarderen, maar kunstkenner hadden er geen goed woord voor over. Een van hen schreef dat het schilderij een dieptepunt van de portretkunst was en een ander meende dat de lach van de vorstin leek op die van een aapje op een draaiorgel. Desondanks werd het portret in 2011 op een postzegel van Australië afgebeeld (9). Waar het schilderij zich nu bevindt is onbekend. Nadat Harris in 2014 werd veroordeeld voor ongewenste intimiteiten is de kunstenaar in ongenade gevallen en verdween de belangstelling voor zijn kunstwerken.

Veruit het populairste portret van de koningin was ook op de expositie te zien: *Queen Regent*, dat Pietro Annigoni (1910-1988) (10) midden jaren vijftig schilderde voor The Fishmongers' Company (20). Het portret is door verschillende landen gebruikt voor hun postzegels en

vooral die van Hongkong zijn bij verzamelaars bekend (11). Tussen 1962 en 1976 sierde een detail van het schilderij de frankeerzegels van de Britse kroonkolonie. De *Royal Mail* gaf bij het 60-jarig jubileum van de kroning van koningin Elizabeth II in 2013 een serie postzegels uit met daarop portretten van de koningin door de jaren heen. Op een van deze zegels staat een deel van het portret van Annigoni (12). De lezers van het *British Philatelic Bulletin* vonden deze zegel de mooiste van 2013. Vreemd genoeg had de Britse postdienst in 2012 ook al een zegel uitgegeven met hetzelfde portret, maar toen in een serie gewijd aan de vorsten uit het Huis Windsor (13). Het getuigde niet bepaald van veel originaliteit, maar het werd blijkbaar door de Britse verzamelaars wel op prijs gesteld. Dit in tegenstelling tot het portret dat de *Royal Mail* speciaal voor het jubileum liet vervaardigen door Nicky Phillips en dat van alle kanten werd bekritiseerd (14).

Annigoni's portret van de jonge koningin Elizabeth gekleed in het gewaad dat hoort bij de Orde van de Kouseband is altijd al populair geweest bij de Britten. Toen het voor het eerst in het openbaar getoond

werd in de Royal Academy, stonden de mensen rijen dik om het te bewonderen. Op de een of andere manier was men gefascineerd door het geïdealiseerde portret met een landelijke setting op de achtergrond. Het werk was gebaseerd op een opmerking die de koningin had gemaakt toen Annigoni voorbereidende schetsen van haar maakte op Buckingham Palace. Ze vertrouwde hem toe dat ze het als klein kind altijd geweldig had gevonden om uit het raam te kijken en de mensen en het verkeer voorbij te zien gaan. De koningin in het portret kreeg vervolgens een nieuwsgierige blik die contact met haar omgeving zoekt, maar ondanks dat is er toch sprake van een zekere afstandelijkheid. Het geheel straalt koninklijke waardigheid uit, maar is ook mysterieus. Het portret is verder sterk beïnvloed door de Italiaanse schilderkunst uit de renaissance, een periode die een grote inspiratiebron vormde voor Annigoni. De koningin toonde haar waardering voor het portret door de schilder niet lang nadat het schilderij af was een hoge koninklijke onderscheiding te verlenen. Eind jaren zestig, toen de National Portrait Gallery de opdracht gaf om een portret van de vorstin te maken voor de eigen collectie, wilde Elizabeth zelf dat Annigoni deze opdracht zou krijgen.

Op de meeste postzegels is alleen het hoofd van de koningin uit het portret te zien (15-21), maar er zijn ook postzegels waarop het geheel is afgebeeld. Bij het gouden regeringsjubileum in 2002 werd het gebruikt als gemeenschappelijk ontwerp voor een omnibusserie van de landen van het Britse Gemenebest (22). Australië gaf in 2006 zelfs een velletje uit om de tachtigste verjaardag van de vorstin te vieren, maar ook om het gouden jubileum van het portret te herdenken (23). Als de koningin tijd van leven heeft, zal het portret zeker ook in de toekomst nog voor postzegels gebruikt gaan worden.

POST UIT NEUCHÂTEL

DOOR:
WILLEM VAN DER HELM

Soms komt men bij de ontvangen poststukken voor de verenigingsveiling van “De Vliegende Hollander” aparte poststukken uit Zwitserland tegen. Het aantal verzamelaars van deze (lucht)poststukken is in deze vereniging zeer klein, dus blijven ook zeer mooie stukken over. In dit artikel wordt slechts een zeer summiere beschrijving gegeven van een kaart en een aantal enveloppen, want de nadruk ligt op de frankeringen en de manier waarop deze stukken zijn verzonden naar Nederland. De afzender(s) van de poststukken wonen in Neuchâtel en een stuk komt uit Yverdon. De brieven zijn alle aangekend verzonden wat op zich al opmerkelijk is.

De briefkaart (afbeelding 1) is een antwoordkaart, een Nederlands postwaardestuk, uit de periode 1908 en 1920 waarin de PTT nog grote voorraden briefkaarten had liggen. Deze briefkaarten werden in 1921 voorzien van een overdruk met een nieuwe frankeerwaarde. De getoonde briefkaart (Geuzendam nr 160) is gebruikt door de heer Wijnaendts van Resandt om gegevens van zijn of een andere familie te verkrijgen. Aan de archivaris in Neuchâtel had hij de vraag gesteld betreffende een zekere Jean de Natali geboren in Neuchâtel in 1670 en overleden aldaar in 1754. Zijn grafsteen was in 1924 nog aanwezig. Aangezien hij een militaire carrière in het Pruisische leger had gemaakt was er verder niets te melden. De kaart is afgestempeld op 7 januari

1924 met in het stempel 'Transit' en keurig door de postbode met nr 4 in de eerste bestelling bezorgd.

De volgende (lucht)poststukken uit Neuchâtel en een uit Yverdon zijn alle verzonden naar Eindhoven. De ontvanger, de heer Tony van Beek, was zeer waarschijnlijk een verzamelaar en heeft gelukkig de zegels niet van de enveloppen verwijderd. Dit

geeft de mogelijkheid om te genieten van bijzondere frankeringen en de Zwitserse catalogi waarden dit met mooie bedragen. Ook het gebruik van luchtpostzegels is speciaal want het extra te betalen luchtrecht voor het vervoer per vliegtuig was binnen Europa voor brieven niet verplicht. Luchtpost uit Zwitserland was in 1935 op zich niet bijzonder. Sinds 1922 was er reeds een luchtlijn Neuren-

berg-Zürich-Genève gevlogen door Junkers-Luftverkehr AG en in augustus 1924 verlengde de SABENA de luchtdienst Brussel-Bazel v.v. naar Rotterdam en Amsterdam. Bovendien was het treinverkeer in die tijd ook reeds frequent tussen Nederland-Duitsland-Zwitserland.

Afbeelding 2 verzonden op 9 juli 1934 uit Neuchâtel via Bazel-Frankfurt/M-Keulen naar Eindhoven. Extra stempel "Nachtflug-Vol de Nuit" en "Mit Luftpost befördert" .plus een blauw lp-etiket met een mooie frankering zorgden ervoor dat de brief in Eindhoven op 10 juli om 12N gestempeld kon worden voor ontvangst. De nachtvluchten voor het postvervoer waren reeds eerder begonnen, maar toch werd er aandacht aan besteed door de extra stempels.

Afbeelding 3 verzonden op 22 april 1935 weer via Bazel (zie stempel) maar daar kon geen aansluiting meer worden verkregen op het vliegtuig. Toch schijnt de brief met het vliegtuig te zijn vervoerd want het stempel is voorzien van een paar rode strepen en in potlood is het woord 'Nachtflug' erop geschreven. Helaas ontbreekt het aankomststempel van Eindhoven ofschoon dit op een aangetekend stuk wel geplaatst diende te worden.

Afbeelding 4 verzonden op 2 december 1935 om 17.00 uur uit Neuchâtel naar het nieuwe adres van Tonnie in Eindhoven. Deze enveloppe gefrankeerd met de serie 'Pro Juventute' en geen vermelding van luchtpostvervoer. Toch was deze brief weer snel in Eindhoven want het aankomststempel is 2.XII.20 1935, dus in iets meer dan 24 uur overgekomen. U mag zelf nagaan of het vervoer per spoor dit heeft kunnen realiseren.

Afbeelding 5. Dit keer een niet aangekende brief uit Yverdon verzonden op 31 maart 1936 per luchtpost via Parijs, waar een doorgangsstempel Paris Avion op de achterkant is geplaatst van 1 april (datum niet leesbaar) en per vliegtuig verder vervoerd is naar Rotterdam waar deze op 1 april om 12.00 uur is afgestempeld.

Afbeelding 6. Ook deze brief met het vertrekstempel -2.VI.36.16 uit Neuchâtel had geen vermelding van het vervoer per vliegtuig maar dat was niet meer nodig omdat de post het snelste middel van vervoer koos. De aankomst in Eindhoven is bevestigd met het stempel -3.VI.4N 1936. Een bijzondere frankering is door de afzender verzorgd met de vier tête-bêche paren 2, 10, 15 en 20 rappen.

7

Afbeelding 7. Afgestempeld in Neuchâtel op 24.XII.36.18 en gefrankeerd met de serie 'Pro Patria' van 1936. Opmerkelijk is dat deze brief op Kerstavond is verzonden en op 26.XII.36.-9V reeds in Eindhoven op het postkantoor is afgestempeld, dus op tweede Kerstdag!

Afbeelding 8 is weer een brief uit Neuchâtel per luchtpost verzonden met vertrekstempel van 10.VI.37.19 en de afzender heeft ook de te gebruiken route vermeld. In Eindhoven is men vergeten een aankomststempel te plaatsen. Misschien wist men op het postkantoor dat de heer van Beek toch wel thuis zou zijn om deze mooi gefrankeerde aangetekende brief in ontvangst te nemen. Beide luchtpostzegels met opdruk staan op brief in de Zwitserse catalogi redelijk hoog genoteerd.

De Luchtpostcatalogus van Nederland en Overzeese Gebiedsdelen vermeldt de eerste en bijzondere vluchten maar het Schweizerisches Luftpost-Handbuch is veel uitgebreider met vermelding van vluchten vanaf 1919, luchtpostzegels, luchtpostetiketten, stempels e.d. In de Bondsbibliotheek in Houten zijn beide publicaties aanwezig.

Voor informatie van de Nederlandse vereniging van Aero-Philatelisten kunt u terecht op de website www.de-vliegende-hollander.com.

8

Voor meer informatie

Voor informatie van de Nederlandse vereniging van Aero-Philatelisten kunt u terecht op de website www.de-vliegende-hollander.com.

Vormgevers van drukwerk

Vormgeven, drukken en verzenden
Verloop drukkerij verzorgt
het compleet.

Degelijk, betrouwbaar
én steeds innovatief.

Ohmweg 31
2952 BD Alblasserdam
078 691 28 99
info@verloop.nl

www.verloop.nl

Koop de speciale postzegelvelletjes
"Herwonnen Vrijheid" 1940 – 1945.

FILANUMIS – EXPO HOUTEN ZATERDAG 25 APRIL 2020

11e editie van deze grote internationale
combinatiebeurs voor verzamelaars van
postzegels, poststukken, prent-
briefkaarten en munten (3300 m2).

Open 09.30 -16.00 uur Entree 5 euro
Gratis parkeren en rechtstreekse
busverbinding van/naar Utrecht CS

WWW.WBEVENEMENTEN.EU

Unieke gouden postzegel Anne Frank

Verkrijgbaar tijdens Hertogpost 2020
en via postnl.nl/annefrank

PARTNER IN
THE GLOBAL
PHILATELIC NETWORK

CORINPHILA

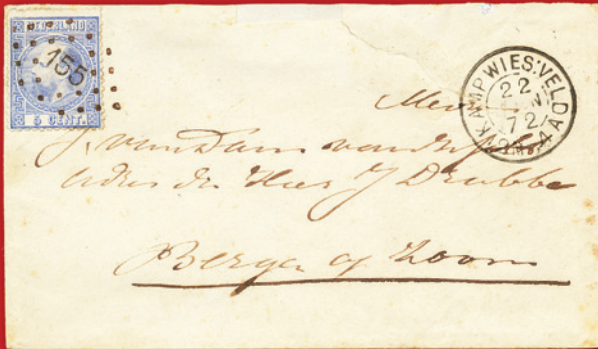
TROTSE HOOFDSPONSOR HERTOGPOST 2020

VEILING 244

2-4 APRIL 2020

INCL. POSTGESCHIEDENIS WO2

De collectie Kees Adema

Stempels Vliegtocht en met ster
op één poststuk!

Oostenrijkse Successieoorlog 1740-1748:
AHOL op gedesinfecteerde brief 1745

Nieuw ontdekte
plaat II

CORINPHILA VEILINGEN BV

AMSTELVEEN - NEDERLAND
TEL. +31 20 6249740
INFO@CORINPHILA.NL
WWW.CORINPHILA.NL

CORINPHILA AUKTIONEN AG

ZÜRICH - ZWITSERLAND
WWW.CORINPHILA.CH

Hoofdsponsor

ENKELE HOOGTEPUNTEN:

- Nederland voorfilatelie met uitgebreid departementstempels
- Nederlands-Indië en Indonesië met (ongetande) proeven
- Postgeschiedenis Tweede Wereldoorlog - De collectie Kees Adema
- Collectie Veldpost Nederland
- Collectie (vroeg) Luchtpost Nederland
- Collectie Bosnië w.b. veel proeven
- Originele landenverzamelingen w.b. Duitse en Engelse koloniën, Egypte

Alle losse nummers van deze veiling zullen te bezichtigen zijn in onze grote stand op de nationale postzegeltonoonstelling **HERTOGPOST 2020** in de Brabanthallen te 's-Hertogenbosch op 19-21 maart 2020.